

<http://dx.doi.org/10.16926/zc.2016.42.15>

Cezary GĘBICKI

[rec.] Jerzy Zygmunt, *Jaskinie okolic Olsztyna*, Częstochowa 2013, ss. 316

W zamierzeniu autora praca ta jest pierwszą pozycją z planowanej serii 8 tomów poświęconych jaskiniom Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej. Jest też pierwszą od czasu podstawowego 3-tomowego opracowania Kazimierza Kowalskiego pt. *Jaskinie Polski* (wydanego w latach 1951–1954) monografią jaskiń jurajskich. W odróżnieniu od tego monumentalnego dzieła, jak również wszystkich późniejszych podsumowujących opracowań, omawiana praca nie ogranicza się jedynie do prezentacji szczegółowej i aktualnej wiedzy na temat jaskiń, lecz także przedstawia ich niewątpliwe walory estetyczne, zwłaszcza silnie oddziałujące na ludzką wyobraźnię. Omawiany obszar, położony w najbliższym sąsiedztwie Częstochowy, obejmuje tereny wchodzące w skład projektowanego Jurajskiego Parku Narodowego, a więc skupiające siedliska o najwyższej cennie przyrodniczej. Na tym obszarze odnotowano dotychczas występowanie 165 jaskiń, z których 87 zlokalizowanych jest w rezerwacie Sokole Góry, stanowiącym zasadniczą część projektowanego Parku Narodowego. Znajduje się tutaj m.in. Jaskinia Studnisko (o głębokości 74 m) – największa znana jaskinia Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej oraz Jaskinia Koralowa, uznawana za najdłuższą jaskinię okolic Olsztyna k. Częstochowy. Wszystkie opisane w pracy jaskinie mają całkowitą długość ponad 3490 m. Omawiany obszar ilustruje 16 starannie wykonanych, kolorowych map.

Opis poszczególnych jaskiń zawiera precyzyjne ich lokalizacje, dokonane w oparciu o mapy topograficzne w skalach 1:10 000 i 1: 25 000 oraz z użyciem urządzenia GPS. Na szczególne podkreślenie zasługuje wykorzystanie nowatorskiej metody skanowania Jaskini Studnisko w Sokolich Górach przy użyciu zestawu laserowego CaveSniper (przy zastosowaniu specjalnego oprogramowania, tzw. CaveExplorer3Dgen.), umożliwiającej wykonanie przekroju jaskini w formie 3D. Zapewne te i inne najnowsze technologie i metody pomiaru oraz obrazowania będą w najbliższej przyszłości podstawą dokumentowania paramet-

trów przestrzennych wszystkich jaskiń i innych terenowych obiektów geograficznych. Dokładne opisy morfologii jaskiń (z podaniem ekspozycji, wysokości i długości) ,poczynając od otworów wejściowych, poprzez komory i korytarze, zilustrowano starannie wykonanymi rysunkami (różnych autorów). Ogółem zamieszczono 177 planów jaskiń. Wiele z tych obiektów zawiera interesujące opisy dotyczące ich geologicznej genezy, a nawet w niektórych przypadkach historii. Na koniec pod merytorycznym opisem zawarto informację o przeprowadzonej inwentaryzacji jaskini oraz pełne piśmiennictwo dotyczące danego obiektu. Cała będąca podstawą opracowania bibliografia zawiera ponad 200 pozycji literaturowych. Niewątpliwą zaletą omawianej pracy jest również zamieszczenie 239 barwnych fotografii (i 40 czarno-białych) o dużych walorach merytorycznych i artystycznych. Autor, korzystając ze zgromadzonych danych literaturowych oraz własnych obserwacji, starał się przedstawić związany z jaskiniami interesujący świat ich fauny i flory. Zgromadzony przez niego materiał jest dowodem, jak niewielka jest nasza wiedza o przyrodzie ożywionej utworów krasowych. Z pracy wynika, że większość jaskiń nie została nawet pobieżnie zbadana przez zoologa, ekologa lub botanika, a wiedza o ich przyrodzie jest przeważnie przypadkowa i wybiórcza. Przy opisie wielu jaskiń styl naukowy autora uzupełnia interesująca narracja dotycząca epizodów związanych m.in. z ich odkryciem i poznawaniem oraz dostarczająca wielu tzw. ciekawostek. To zapewne przyczyni się do pozyskania kolejnych pokoleń badaczy jaskiń krasowych. Na końcu opracowania zamieszczono alfabetyczny spis jaskiń okolic Olsztyna oraz obszerny słownik wybranych terminów naukowych. Cała praca napisana została przystępnym językiem, łączącym klarowność wywodu naukowego z plastycznością opisu piękna tych unikatowych obiektów geologicznych.

Autor recenzowanego opracowania jest członkiem Częstochowskiego Towarzystwa Naukowego oraz znanym i cenionym podróżnikiem, przyrodnikiem i badaczem przyrody regionu częstochowskiego, a także autorem wielu ważnych opracowań ekologicznych, prac waloryzacyjnych i projektów przyrodniczych, ponadto wspomnień dotyczących historii polskiej speleologii i jej międzynarodowego znaczenia.